

TENSIUNEA DINTRE LIBERTATEA UMANĂ, MORALĂ ȘI RAȚIUNE DIN PERSPECTIVĂ BIBLICĂ

Conf. univ. dr. Mihai HANDARIC

*Facultatea de Științe Umaniste și Sociale,
Universitatea „Aurel Vlaicu” Arad, Romania
mihaihandaric@yahoo.com*

ABSTRACT: The Tension between Human Freedom, Morality and Reason from a Biblical Perspective.

In this article we will talk about the tension between human freedom, morality and the interpretation of Scripture. The subject is important, it is recognized that the text of the Bible made humanity aware of the human values promoted in modern civilization: human freedom, human rights, division of powers in the state, gender equality, freedom of expression, etc. We will show that the paradigm shift in the interpretation of the biblical text, from modernity and postmodernity, influenced the understanding of individual freedoms and human values. In postmodernism there has been a deep crisis in the understanding of Christian moral values. Deconstructivism has influenced most areas of life. There is a tension between individual and moral freedom. We admit that the rules of moral behavior are seen as a limitation of human freedom. We will analyze the factors that contributed to the emergence of the moral crisis in Western society, and which subsequently led to a change in the way human freedoms were developed. We will refer to Alasdair MacIntyre's book, entitled „*Three Rival Versions of Moral Inquiry* (1990),” which presents: the Method of Tradition, the Method of Reason - from the Modern period, and the Method of Power - of the imposition of force - from the Postmodern period. We will argue that the method of tradition both in the moral field and in the interpretation of Scripture remains the respective interpretation. There will be presented the shortcomings of the rationalist method and the postmodern method. We support the method of tradition to be correct, showing that reason thinks properly when it does not seek to be neutral or disinterested, but participates in a certain community, through total commitment. Regarding the claim of the biblical text as being revealed, we will remember Rudolf Otto (*Sacred*)

and Mircea Eliade, who uses the term *hierophany*. We will challenge the effort to change the traditional method of interpreting the biblical text, which has governed traditional biblical interpretation for 3,500 years, and replace it with questionable methods that attempt to ignore the historicity of the text and the authority of the Bible. Based on the analysis done, we consider that a balance can be kept between reason, freedom of the individual and the morality prescribed by the biblical text supported in the Christian tradition.

Keywords: *Human freedom, morality, interpretation of Scripture, MacIntyre, the method of tradition*

Introducere

În acest articol vom vorbi despre tensiunea existentă dintre libertatea umană, morală și interpretarea Scripturii. Considerăm că subiectul este important, deoarece foarte mulți cercetători recunosc faptul că textul Bibliei a conștientizat umanitatea în legătură cu valorile umane promovate în prezent: Libertate umană, drepturile omului, împărțirea puterilor în stat, egalitatea dintre sexe, libertatea de exprimare, etc. Scriptura vorbește despre statutul privilegiat al omului, despre originea comună a ființei umane (Gen 1:26-28;2:7), despre egalitatea dintre oameni (Col 3:11), și despre egalitatea dintre sexe (Gal 3:28).¹ Chiar dacă Scriptura este cartea sfântă a civilizației Iudeo-Creștine, valorile umane amintite mai sus sunt împărtășite de întreaga lume civilizată, indiferent de cultură și religie.

Abia începând cu perioada modernă – secolele XVII-XVIII, cu accente puternice în perioada postmodernă, pe care o parcurgem în prezent, asistăm la o schimbare radicală a metodei de interpretare a Bibliei, care în final a afectat autoritatea textului biblic și implicit perspectiva asupra comportamentului moral al individului.

În lucrarea de față vom arăta modul în care schimbarea de paradigmă în interpretarea textului biblic, de-a lungul istoriei a produs modificări în înțelegerea libertății individului și a valorilor umane. Vom sublinia de

1 Tom Holland, *Dominion (50th Anniversary Edition): The Making of the Western Mind*, Little, Brown Book Group, 2023. Vezi secțiunea intitulată *Christendom*, în care discută despre convertire, persecuție, revoluție și reformă. De asemenea capitolele XV-XXI intitulate *Modernitas*, care analizează Iluminismul, știința, etc.

asemenea, pericolul ignorării limitelor rațiunii care poate conduce la interpretări eronate în înțelegerea comportamentului uman și a libertății.²

Răsturnarea valorilor în postmodernism - Deconstructivismul

O problemă a vremurilor noastre are de a face cu răsturnarea valorilor în societate. Și această tendință a produs o criză profundă în societatea post-modernă, mai ales când ne referim la valorile morale creștine.

Un curent care dus la această schimbare de paradigmă, și care în prezent vizează majoritatea domeniilor vieții din zilele noastre este *deconstructivismul*. În domeniul literaturii, deconstructivismul este definit ca „școală (teoretică și practică) în critica filozofică și literară, întemeiată pe deconstrucție, conturată în cultura americană după 1970, cu un impact deosebit asupra gândirii și practicii literare... deconstructivismul... deschide posibilități nelimitate interpretării, care nu mai este obligată să țină cont de intenția autorului sau de alte determinări exterioare textului ca surse ale semnificației.”³

Deconstructivismul se exprimă în arhitectură în opoziție cu arhitectura rațională ordonată din perioada modernă. Arhitectura postmodernă este în contrast cu cea modernă. Este o direcție de dezvoltare începută la finalul anilor 1980, care promovează ideea de non-liniaritate specifică modernismului.

În Dicționarul *Merriam Webster* citim că termenul nu se referă la demolare ci la îndepărtarea unor cutume și valori cu scopul restabilirii sensului lor real, și care nu este aproape niciodată exact identic cu sensul intenționat de autor.

În *Enciclopedia Britanica* deconstructivismul este definit ca apărând în filosofie și filologie, în anii 1960, odată cu Jacques Derrida care a contestat fundamentele filosofiei occidentale, analizând limbajul și logica folosită în textele filosofice și literare. Curentul s-a extins în anii 1980, aplicându-se diferitelor domenii ale științelor umaniste, sociale, arhitectură, antropologie, feminism, teoria politică, historiografie și teologie.

Deși deconstructivismul a fost asociat cu *scepticismul* și *nihilismul*, ulterior în uzanța populară termenul se referă la demolarea tradiției și a

2 H.R. Patapievici, *Omul recent: o critică a modernității din perspectiva întrebării „Ce se pierde atunci când ceva se câștigă?”*, București, Editura Humanitas, 2002, pp. 29-34, 311.

3 *Dicționarul Explicativ al limbii Române (DEX)*, (1999), Accessed 3 July 2023.

modurilor tradiționale de gândire.⁴ În sensul acesta vom da două exemple. (a) Primul exemplu, se referă la o campanie de contestare a așa numitor fondatori ai Americii de Nord.⁵ (b) Cel de-al doilea exemplu se referă la revizuirea *Constituției Europei* din anul 2003, când s-a scos din conținutul ei inițial mențiunea referitoare la moștenirea creștină a acestei civilizații. După discuții aprinse s-a hotărât trecerea sub tăcere a moștenirii religioase creștine a Europei.⁶

În teoria literară *deconstructivismul* ilustrează bine concepția post-modernă despre lume și viață. Această perspectivă dorește să scoată în evidență că nici o paradigmă de cercetare formulată de-a lungul timpului, nu reprezintă o construcție a realității. Postmodernismul este guvernat de concepția existențialistă, care susține că existența precede esența, și nu invers. Ca urmare existența rămâne arbitrară, chiar dacă noi operăm cu diferite construcții.

Din punctul lui MacIntyre de vedere evoluția gândirii postmoderne vine pe filiera gândirii lui Foucault, considerat moștenitorul lui Nietzsche, care la rândul lui îl are ca predecesor pe misticul creștin Meister Eckhart, profesor la Universitatea din Paris în secolul al XIV-lea. Asta înseamnă că la originea gândirii postmoderne stă creștinismul. Însă în hermeneutica biblică se consideră că Roland Barthes și Jacques Derrida sunt fondatorii deconstructivismului.⁷

4 „Deconstruction Definition & Meaning – Merriam-Webster” www.merriam-webster.com/dictionary/deconstruction. Accesat 3 iulie 2023. „deconstruction.” *Encyclopedia Britannica*, 27 May. 2023, <https://www.britannica.com/topic/deconstruction>. Accessed 3 July 2023.

5 Richard B. Bernstein, *The Founding Fathers Reconsidered*, Oxford University Press, 2009. Gary L. Gregg, Mark David Hall, *America's Forgotten Founders, Second Edition*, Simon and Schuster, 2012, pp. IX-XV, 1-17.

6 Christopher Dawson, *The Crisis of Western Education (The Works of Christopher Dawson)*, New York, Sheed and Ward Press, 1998, (2010), pp. 1-45. De asemenea Christopher Dawson, *Understanding Europe (The Works of Christopher Dawson)*, CUA Press, 2009. Dobrea-Antonel Marius, „Privire asupra Constituției Americane și a celei Europene,” în *Revista Națională de Drept*, Nr. 9-10, 2010, pp. 76-81.

7 W. Lawrence Logue, „The Heirs of Jaques Derrida and Deconstruction,” în Jeffrey R. Di Leo, ed., *Dead Theory: Derrida, Death, and the Afterlife of Theory*, London, Oxford, New York, Bloomsbury Publishing, 2016, pp. 25-45. Vezi și Jeffrey R. Di Leo, „Introduction,” din *Dead Theory: Derrida*, 2016, pp. 1-17.

Tensiunea dintre libertatea umană și morală

Cercetătorii sunt în unanimitate de acord că există o tensiune între libertatea individuală și morală. Regulile de comportament moral sunt privite ca o limitare a libertății umane. Morala are de a face cu un set de reguli de comportament la care individul este chemat să se conformeze. Chiar dacă există perspective diferite în ce privește morala, cu toții recunosc că limitele morale sunt necesare atunci când libertatea individului afectează libertatea semenilor. Ca urmare este necesară stabilirea unor reguli de comportament care să garanteze semenilor o libertate cât mai mare. Dar vom recunoaște că regulile morale impuse individului afectează libertatea celui care se supune lor.

De aceea limitările impuse de regulile morale crează o tensiune între libertatea individului și comportamentul lui. Dar nu putem vorbi despre libertate umană fără limite. Thomas Hobbes vorbește în lucrarea sa faimoasă *Leviatanul* că *homo lupus est*. De aceea el susține că este necesară existența *Statului* ca instituție socială care să medieze drepturile și libertățile indivizilor dintr-o anumită comunitate.⁸

Mai mult, tensiunea dintre comportamentul moral și libertatea umană adâncește criza, atunci când se încearcă depășirea ei apelându-se la rațiune ca mijloc de rezolvare a problemei. De ce? Pentru că rațiunea umană la rândul ei oferă soluții diverse și uneori contradictorii. Înseamnă că prin soluțiile oferite rațiunea poate produce erori. Acest lucru îl vom observa în continuare când vom vorbi despre metode folosite în cercetarea moralei, încercând să înțelegem care ar fi modul de abordare corespunzător acestui domeniu.

Metoda corectă de investigare în domeniul moralei (Alasdair MacIntyre)

În continuare suntem interesați să vedem factorii care au contribuit la apariția crizei morale în societatea occidentală, și care ulterior au dus la schimbarea modului de înțelegere a libertății umane. Pentru aceasta vom apela la un studiu de referință realizat de Alasdair MacIntyre, intitulat „*Trei ver-*

⁸ Thomas Hobbes, *Hobbes's Leviathan. Reprinted from the Edition 1651*, Oxford, Clarendon Press, pp. 1-10.

siuni rivale in investigarea moralei,”⁹ pe care autorul le-a prezentat inițial ca o serie de prelegeri în cadrul prestigioaselor serii de conferințe intitulate „*Gifford Lectures*,” susținute în anul 1988 la Universitatea din Edinburgh. Deși studiul vizează civilizația occidentală, am amintit că și în domeniul cercetării morale, această civilizație a pus bazele eticii ca știință în lume, așa cum s-a întâmplat și în alte domenii: în arhitectură, artă, muzică, etc.

Dorim să arătăm că studiul dezvoltat de MacIntyre se aplică la tema analizată de noi în această lucrare. Metodele de cercetarea în domeniul moralei și metodele de cercetare folosite în interpretarea Scripturii, pot fi cazuri particulare ale unui domeniu mai larg, pe care noi îl putem numi *libertatea umană*. Există o legătură directă între metodele de cercetare a moralei analizate de MacIntyre și metodele folosite în interpretarea textului biblic. Vom arăta că o metodă corespunzătoare de investigare a moralității creștine este determinată de o interpretare corespunzătoare a textului biblic. Iar cele două domenii: morala și narațiunea biblică, vor influența modul în care înțelegem libertatea umană.

La sfârșitul secolului al XX-lea, MacIntyre afirmă că civilizația occidentală a ajuns într-o criză în cercetarea moralității, datorită faptului că, mai ales în perioada modernă și postmodernă s-au folosit metode necorespunzătoare de investigare. El observa că de-a lungul timpului, au existat trei metode de cercetare în domeniul moralei, și anume: *Metoda Tradiției* – cea mai veche, *Metoda Rațiunii* – din perioada Modernă, și *Metoda Puterii* – a impunerii forței – din perioada Postmodernă.

În studiul său, MacIntyre asociază perioadelor istorice prin care a trecut civilizația occidentală, câte o metodă specifică de investigare. Perioadelor istorice până la Evul Mediu îi asociază *Metoda Tradiției* de cercetare. Perioadei Moderne îi atribuie *Metoda Enciclopedică* și Perioadei Postmoderne îi asociază *Metoda Genealogică*.

Am privit cele trei metode de cercetare prin prizma realității pe care o descrie titlul studiului nostru: „*Tensiunea dintre libertatea umană, morală și rațiune din perspectivă biblică*.”

Tema noastră implică o arie mai extinsă, trecând de la morală la interpretarea textului biblic, care în final vizează libertatea umană. Metodele de investigare din domeniul moralei, afectează comportamentul moral, care limitează libertatea umană.

9 Alasdair MacIntyre, *Three Rival Versions of Moral Enquiry*, Notre Dame, University of Notre Dame Press, 1990.

Vom arăta că tensiunea dintre morală și interpretarea textului biblic, se datorează schimbării de paradigmă în interpretarea Scripturii, care la rândul ei a dus la schimbarea valorilor morale în societate. Dorim să scoatem în evidență că *o metodă necorespunzătoare de interpretare a Bibliei conduce la schimbarea comportamentului moral al individului, și la redefinirea libertății umane.*

Deși poziția susținută de MacIntyre nu este singulară, vom fi de acord că *Metoda Tradiției de cercetare atât în domeniul moral cât și în interpretarea Scripturii rămâne interpretarea corespunzătoare. În felul acesta putem vorbi despre o definiție corespunzătoare a libertății umane.*

Biblia ca tradiție

Pentru că Biblia este o tradiție scrisă, *Metoda tradiției de cercetare* descrisă de MacIntyre, se poate aplica la interpretarea textului biblic. Despre faptul că Scriptura este o tradiție vorbește și Gerhard von Rad, care folosește o metodă de interpretare a Vechiului Testament, numită de specialiști „*Metoda tradițiilor crezute*” de comunitatea lui Israel. Von Rad afirmă că textul Vechiului Testament este o masă enormă de tradiție.¹⁰

Țintând cont de faptul că morală textului biblic este a fost adoptată de comunitatea de credință creștină, suntem interesați să înțelegem valorile morale promovate de Biblie în această comunitate.

Vom dovedi cu argumente biblice și istorice faptul că metoda tradiției de cercetare a textului sacru este cea corespunzătoare. Vom arăta că metodele alternative de cercetare, prezentate și de MacIntyre, sunt deficitare.

Deși metoda tradiției folosită în interpretarea textului biblic este cea mai veche, totuși o vom analiza ultima, pentru că, după ce vom descrie metodele alternative de cercetare, arătând și neajunsurile lor, dorim să finalizăm cu metoda tradiției pe care o susținem.

Metodele alternative de investigare a moralității

Pentru a înțelege valabilitatea metodei tradiției de interpretare a textului biblic, care a stat la baza formulării moralei creștine tradiționale, vom folosi

10 G. von Rad, *Old Testament Theology, Volumul 2*, Oliver and Boyd, 1962, p. 107. Von Rad a publicat cartea lui în două volume sub numele: *Old Testament Theology: The Theology of Israel's Traditions*, vol. 1 și vol. 2, (London, SCM Press, 1975, publicată inițial în 1957 și în 1960).

perspectiva lui MacIntyre referitoare la cercetarea din perioada modernă și cea din perioada postmodernă în domeniul moralei.

Vom prezenta cele două metode de investigare a moralei: *metoda enciclopedică – raționalistă* din perioada Iluministă și *metoda genealogică – a puterii* care impune valorile, și care este întâlnită în Postmodernism! Vom menționa caracteristicile celor două metode de abordare, scoțând în evidență neajunsurile lor.¹¹ Ulterior ne vom concentra pe metoda tradiției de cercetare a textului biblic și a moralei, pe care o considerăm cea corespunzătoare.

Nu vom folosi termenul „tradiție” la modul general, ci ne vom referi la acea tradiție considerată de creștinism ca fiind revelată - așa cum pretinde textul sacru. Vom pleca de la principiul acceptat în hermeneutica tradițională că *Scriptura se interpretează cu Scriptura*, vom lua în considerare acele reguli hermeneutice desprinse din textul biblic, pentru a descoperi perspectiva tradițională referitoare la comportamentul moral.

Ne referim la o abordare clasică care ține cont de intenția autorului textului în descoperirea sensului acestuia. Considerăm că morala desprinsă din interpretarea tradițională a textului sacru oferă cadrul corespunzător manifestării libertății umane. Avem responsabilitatea de a lua în considerare aceste limite pentru a nu deveni iraționali în manifestarea libertății.

Metoda raționalistă - enciclopedică

MacIntyre consideră că modelul caracteristic de investigare a moralei în Perioada Modernă este dat de *Ediția a IX-a a Enciclopediei Britanice*. În acest volum se definește metoda științifică, ca fiind efortul de colectare a faptelor din cât mai diverse zone, despre istoria umană, în speranța că procesul analizării și organizării datelor va contribui la formularea unor legi ce vor duce la progresul moral și material, și va oferi o interpretare corespunzătoare a comportamentului întregii rase umane.¹²

MacIntyre observă trei caracteristici specifice culturii secolului al XIX-lea din Anglia, care au influențat concepția prezentată în volumul enciclopediei amintite.

- a) Pe de o parte, exista convingerea că toți oamenii educați împărtășesc un singur gen de raționalitate, spre deosebire de perioada

11 R. Grams, „MacIntyre’s Three Rival Versions of Moral Enquiry,” Lecture Delivered at the *Oxford Centre for Mission Studies*, Oxford England, 19 June, 2001.

12 MacIntyre, *Three Rival Versions of Moral Enquiry*, 1990, p.19.

postmodernă care susține că există diferite moduri de a raționa, unele conflictuale iar altele alternative.

- b) Apoi, din punctul raționalist de vedere, aderarea la standardele și metodele genului de raționament amintit mai sus, va conduce la o înțelegere științifică cuprinzătoare și de necontestat asupra întregii realități. Din această perspectivă se consideră că arhitectura științelor respectă modul de alcătuire a cosmosului. Însă în prezent este contestată și ideea de cosmos ordonat, ceea ce complică acest tip de abordare coerentă și unitară. Totuși obiecția perspectivei postmoderne, referitoare la un cosmos incoerent este discutabilă. Știința actuală a progresat plecând de la înțelegerea că la baza cosmosului stau legi bine stabilite.
- c) De asemenea, în perioada modernă, lumea credea într-un progres continuu în ce privește raționalitatea, știința, fiind influențată de revoluțiile care s-au petrecut în vremea respectivă în mai multe domenii. În prezent această convingere este contestată de realitatea istorică din ultimele trei secole.

Metoda puterii - genealogică

Metoda de cercetare din perioada postmodernă, este numită de MacIntyre: *metoda genealogică*. El preia denumirea de „genealogie” din cartea lui Nietzsche intitulată *Der Genealogie der Moral*, publicată în anul 1887, în care autorul încearcă să explice cauzele care au condus la dereglări (probleme) psihologice în societatea occidentală din perioada modernă. El spunea că problemele s-au datorat unei abordări defectuoase a filosofiei și teologiei specifice secolului al XIX-lea.

Nietzsche critica metoda modernă de cercetare, susținând că în spațiile argumentelor care pretind apărarea adevărului, se afla *dorința de putere*. Dorința de putere era deghizată sub masca care pretindea dorința de adevăr. Din punctul lui de vedere, în perioada modernă, nobilimea aristocrată căuta să se substituie eroilor antici. Pentru a-și atinge obiectivul, cei care dețineau puterea apelau la discursul religios. Erau susținuți de reguli preoțești ce manipulau oamenii sub masca purității și impurității. În realitate aceste ideologii aveau în spate invidie și ură.¹³

13 Alasdair MacIntyre, *Three Rival Versions of Moral Enquiry*, Notre Dame, University

Metoda genealogică contestă rolul rațiunii în filosofie și în morală, și promovează o hermeneutică a suspiciunii, care izvorăște din convingerea că în spatele argumentelor se ascunde dorința de putere.

MacIntyre explică modul în care s-a făcut trecerea de la metoda enciclopedică la cea genealogică. A fost o trecere progresivă, care pleacă de la atingerea unui stadiu avansat în domeniul cunoașterii, obținut în perioada modernă. Creșterea cunoașterii a dus în final la specializarea pe domenii restrânse, care a creat ruptura cu alte domenii chiar și atunci când acestea erau apropiate. În felul acesta s-a ajuns la fragmentarea teoriilor unificatoare în diferite domenii: istorie, sociologie, credințe, etc. Această direcție a fost susținută, în cercetare, în deceniile ce au urmat.

Astfel s-a adâncit prăpastia dintre omul de rând și expert. Această prăpastie a condus la disfuncționalități, neconcordanțe, contradicții, etc., datorită lipsei de comunicare între cei doi. Pe de o parte, expertul nu este înțeles, iar pe de altă parte omul de rând pierde interesul pentru a-l lumina pe expert.

În metoda genealogică individul are acces la cunoaștere și își poate crea o paradigmă proprie de interpretare, făcând abstracție de ceilalți, mai ales de cei care au deținut monopolul interpretării în domeniul cunoașterii, și cărora li se contestă meritele. Contestarea meritelor poate duce la derapaje în cercetare. Despre acest lucru am discutat la începutul acestei lucrări, când am vorbit despre *Deconstructivismul* ca metodă de abordare în prezent.

Descrierea de mai sus este evidentă în cazul abordării Scripturii în perioada postmodernă. Pe de o parte, expertul este neînțeles pentru credinciosul de rând. Pe de altă parte, deși credinciosul de rând poate observa unele neajunsuri în abordarea susținută de expert, el nu are limbajul specializat ca să comunice cu specialistul. O piedică serioasă în comunicare este și aroganța expertului. De asemenea, complexul de inferioritate ale omului de rând poate întrerupe comunicarea. Fragmentarea domeniilor și a paradigmelor interpretative conduce la interpretări greșite ale textului sacru.

Metoda Tradiției

MacIntyre folosește ca text reprezentativ pentru metoda tradiției enciclica scrisă de Papa Leon al XIII-lea, intitulată *Aeterni Patris*, și publicată în anul 1879. MacIntyre analizează metoda tradiției de cercetare în domeniul mo-

ralei, punând-o în contrast cu celelalte două metode alternative de cercetare amintite mai sus. El observă două presupuziții care sunt comune celor două metode: *modernă - enciclopedică și postmodernă - genealogică*.

- a) Ambele metode alternative susțin o perspectivă unitară a istoriei filosofiei, când este vorba despre progresul rațiunii și despre modul în care rațiunea percepe realitatea înconjurătoare.
- b) Apoi, ambele metode consideră că rațiunea umană poate evalua realitatea în mod independent. Aceste metode separă rațiunea de dependența de o anumită comunitate morală sau religioasă.¹⁴

Cele două presupuziții susținute de metoda modernă și postmodernă au mai multe slăbiciuni, unele din acestea vom încerca să le evidențiem în lucrarea noastră. De aceea, din punctul lui MacIntyre de vedere pentru a realiza o cercetare corespunzătoare a domeniului moralei este nevoie să apelăm la o a treia metodă. Este vorba despre *metoda tradiției*.

Din punctul lui de vedere, rațiunea poate gândi corect în măsura în care nu caută să fie neutră sau dezinteresată. Participarea la o anumită comunitate, printr-un angajament total, reprezintă o condiție fundamentală pentru o cercetare rațională corectă, în special în domeniul moralei și a interpretării Scripturii.¹⁵

Metoda tradiției și moștenirea ei

Metoda tradiției folosită în cercetare, care este susținută și de MacIntyre, folosește o paradigmă preluată atât din filosofia greacă cât și din creștinism. Această influență este specifică și metodei de interpretare a Scripturii. În tradiția interpretativă creștină cercetătorii apelează la filosofia greacă pentru a explica mesajul Bibliei. Nu este vorba despre introducerea în mesajul biblic a unor idei preluate din filosofia greacă. Teologii creștini preiau din filosofia greacă concepția despre lume și viață, împărtășită de comunitatea creștină care trăia într-o cultură influențată de civilizația elenică, pentru a organiza și explica unele teme întâlnite în Biblie. MacIntyre face apel metoda interpretativă a teologului și filosofului din perioada scolastică: Thomas

¹⁴ Alasdair MacIntyre, *Three Rival Versions of Moral Enquiry*, p. 58.

¹⁵ „reason can only move towards being genuinely universal and impersonal insofar as it is neither neutral nor disinterested,” Alasdair MacIntyre, *Three Rival Versions of Moral Enquiry*, p. 59.

Aquinas, care se folosește filosofia lui Socrate (descriș de Platon) și a lui Aristotel, în explicarea textului biblic.

Caracteristici ale metodei tradiției

Vom prezenta în continuare o serie de caracteristici specifice metodei tradiției de cercetare a domeniului moralei, care ne vor ajuta să înțelegem relevanța ei în explicarea tensiunii dintre morală și interpretarea textului biblic, raportate la libertatea umană.

Tradiția privită ca mediu necesar însușirii unui meșteșug

În filosofică greacă se vorbește despre nevoia unui angajament prealabil pentru cel care dorea să își însușească o anumită deprindere sau meserie. Această abordare privea individul ca *ucenic* ce făcea un efort susținut pentru a-și însuși un meșteșug (*techne*). Filosofia este privită ca fiind practica-rea (*ergon*) unui meșteșug, care îl va ajuta să facă ce este bine. Este vorba de binele particular, pentru mine pe care îl evaluez la un anumit moment în timp, spre deosebire de ceva bun descriș la modul general, ca în cazul metodei moderne - enciclopedice.

Din această perspectivă, individul care aparține unei tradiții este parte integrantă din fluxul dinamic al acelei tradiții.¹⁶ El judecă realitatea înconjurătoare ca parte integrantă dintr-o anumită comunitate. Prin contrast, metoda modernă - enciclopedică tratează istoria ca o realitate neutră, generală. Metoda tradiției consideră că istoria este scrisă întotdeauna dintr-un punct specific de vedere. O gândire corectă nu poate face judecăți de valoare fără să aibă în vedere contextul particular de care aparține cel care gândește.

Acest lucru duce la concluzia că evaluarea corespunzătoare a comportamentului moral se face având în vedere perspectiva comunității de care individul aparține. În același fel, interpretarea corectă a textului biblic care prescrie comportamentul moral se face ținând seama de cadrul interpretativ stabilit de tradiția interpretativă și care este dedusă din Scriptură. Biblia este privită ca un fragment istoric extras din istoria lumii, și care este considerată istorie sacră și normativă în creștinism, dar nu numai.

16 Alasdair MacIntyre, *Three Rival Versions of Moral Enquiry*, pp.150-151.

Limitele rațiunii și importanța istoriei în cercetare

Metoda tradiției în cercetare oferă o soluție viabilă la cercetarea modernă, evitând limitele rațiunii. În metoda raționalistă cercetătorul ignoră trecutul ca sursă de cunoaștere și se concentrează pe principii general valabile, independente de tradițiile care le-au modelat. Din punctul raționalist de vedere, tradiția ar trebui analizată strict după standardele rațiunii. Astfel că nu este nevoie de un angajament prealabil față de o credință sau tradiție religioasă pentru a înțelege aceste principii.

Metoda tradiției oferă o alternativă viabilă și la metoda postmodernă – genealogică, care deși reconsideră importanța istoriei particulare în procesul cunoașterii, propunerea făcută are neajunsuri. Metoda modernă - enciclopedică ignora importanța istoriei particulare a comunității sau a textului sacru. Metoda postmodernă oferă o versiune proprie a istoriei care desconsideră la rândul ei istoria revendicată de textul biblic, propunând alte variante ale istoriei. În postmodernism se vorbește despre o relativizare a istoriei. Din punctul acesta de vedere există mai multe *istorii* cu *i* mic și se contestă *Istoria* cu majusculă. Ne referim aici la textul sacru care pretinde a fi istoria normativă pentru comunitatea de credință.

În acest context, avem nevoie de o metodă care să rezolve neajunsurile legate de relația dintre rațiune și contextul istoric în care s-a făcut cercetarea.

Relația dintre cercetare, scop (*telos*) și libertatea umană

Metoda tradiției caută să învețe din trecut – nu îl ignoră. MacIntyre spune că în procesul cercetării, metoda tradiției identifică și urmărește în același timp un obiectiv (*telos*) comun tradiției respective.

În acest sens cercetătorul formulează anumite întrebări care îl ajută la înțelegerea domeniului moralei într-un anumit context. Acest demers se aplică și în interpretarea textului biblic care prescrie comportamentul moral al celui care cercetează. În cazul nostru, aceste întrebări contribuie la înțelegerea relației dintre morală, textul biblic și libertatea umană.

Este vorba despre întrebări de genul: Care este scopul existenței ființei umane? Care este acțiunea corectă în atingerea scopului? Care sunt virtuțile ce conduc la acțiunea corectă? Care sunt legile ce ordonează re-

lațiile umane pentru ca să ni le însușim?¹⁷ Această metodă recunoaște de asemenea dimensiunea politică a tradiției, care vizează în mod indirect și libertatea umană. Trăind într-o comunitate, individul este chemat să se supună unor reguli de conviețuire, pentru a nu afecta libertatea celorlalți. Această metodă recunoaște și explică tensiunea dintre libertatea umană, comportament și textul care prescrie regulile de comportament.

Relația dintre morală și povestea din spatele ei

Cercetarea modernă nu conștientizează importanța teoriei – a poveștii care explică morală. Însă metoda tradiției reclamă luarea în considerare a tipului de narațiune folosit în acțiunile și tranzacțiile vieții sociale. În filozofie, în general, fiecare filosof are datoria să explice tipul de narațiune (discurs) folosit în prezentarea concepției proprii despre lume. Acest lucru ar trebui luat în considerare și în domeniul interpretării textului biblic. Metoda tradiției susține că nu putem discuta corespunzător despre morală sau despre povestea care prescrie morală fără să ținem cont de direcția în care ne conduce narațiunea - în cazul nostru este vorba despre textul sacru.

Individul, morală și autoritatea din spatele ei

Valabilitatea Metodei Tradiției poate fi observată dacă analizăm modul în care ea rezolvă relația dintre individ, morală și autoritatea care impune această morală. Metoda modernă - enciclopedică de cercetare separă individul de tradiția de care legile morale aparțin, și care reprezintă autoritatea în domeniul moralei.

Pe de altă parte, metoda postmodernă - genealogică respinge orice autoritate ultimă – orice metanarațiune ca tradiție normativă. De fapt, metoda genealogică respinge orice autoritate normativă impusă de o metanarațiune – cum este și cazul Scripturii. Metoda postmodernă relativizează autoritatea, susținând că tradiția particulară de care aparține fiecare individ este subiectivă și aplicabilă doar pentru individul care aparține acelei tradiții. Tradiția particulară este considerată relativă. În plus, metoda postmodernă recunoaște autoritatea celorlalte tradiții cu care interacționează. În felul acesta egalizează importanța tradițiilor particulare, respingând orice metanarațiune ca tradiție normativă revelată.

17 Alasdair MacIntyre, *Three Rival Versions of Moral Enquiry*, p. 80.

Însă textului biblic pretinde autoritate, pretinzând exclusivitate în relație cu celelalte tradiții particulare (Fapte 4:12). Textul Scripturii pretinde a fi mesajul revelat umanității de către Divinitate, iar mesajul Său este normativ. Credinciosul este chemat să se conformeze sensului stabilit de textul sacru.

Metoda tradiției și responsabilitatea individului

Tradiția presupune gândirea în comunitate, *exersarea meșteșugului în breaslă*. Tradiția ține cont de importanța raționamentului luând în considerare coordonata timpului. Pe de altă parte, cercetătorul modern raționalist e interesat de adevăruri atemporale, universale și obiective. În metoda tradiție interpretul se regăsește pe sine în povestea care însoțește morala.

MacIntyre spunea: „To share in the rationality of a craft requires sharing in the contingencies of its history, understanding its story as one's own, and finding a place for oneself as a character in the enacted dramatic narrative which is that story so far.”¹⁸ Individul este analizat ca adept al comunității care împărtășește tradiția biblică. Nu se fac raționamente extrase pe baza unor principii generale. MacIntyre spune că, procedând astfel, vom descoperi că subiectul cercetării nu este tradiția noastră ci noi înșine.

În urma observațiilor de mai sus MacIntyre trage concluzia că metoda corectă de cercetare în domeniul moralei presupune interpretarea unor texte normative (autoritative) – în cazul nostru Biblia. Observăm tensiunea și echilibrul care trebuie păstrate între morală, textul biblic și libertatea umană. Libertatea corespunzătoare este prescrisă de comportamentul moral care la rândul lui este explicat de textul sacru.

Apoi, interpretarea acestor texte presupune ca individul să facă o reordonare de factură preratională, înainte ca el să fie capabil de a evalua un raționament corect sau greșit. „A prerational reordering of the self ... before the reader can have an adequate standard by which to judge what is a good reason and what is not.”¹⁹ Este vorba despre o cunoaștere prealabilă a ființei sale, informație pe care i-o furnizează tradiția biblică.

Această perspectivă este preluată din concepția lui Augustin, care vorbește despre natura umană perversită. Ideea respectivă este furnizată de textul biblic (Ps 14, 53; Rom 3:10-20). Ținând cont de informațiile oferite

18 Alasdair MacIntyre, *Three Rival Versions of Moral Enquiry*, p. 65.

19 Alasdair MacIntyre, *Three Rival Versions of Moral Enquiry*, p. 82.

de textul biblic, este contestată încrederea lui Aristotel în rațiune și se adoptă perspectiva lui Augustin.

Pentru Augustin cititorul are nevoie de o transformare pentru a înțelege. Această recalibrare nu este posibilă în metoda modernă raționalistă, care separă individul de metanarațiunea biblică, și nici în metoda postmodernă care relativizează orice metanarațiune ca autoritate normativă.

În metoda tradiției recomandată, *este nevoie de un instructor de încredere pentru orientarea cuiva* în narațiunea care descrie comportamentul (*povestea*). Astfel că se cere umilință pentru a citi și a învăța din povestea respectivă. Spre deosebire de metoda tradiției, metoda genealogică susținută de Nietzsche reclamă afirmarea nobilității instinctelor ('nobility of instinct'). Din nefericire, în perioada postmodernă pe care o traversăm în prezent, urmarea instinctelor este o perspectivă dominantă.²⁰ Acest îndemn de a urma instinctele crează iluzia unei libertăți nelimitate, care va atrage consecințe grave asupra individului, când nu conștientizează limitele libertății.

Tradiția biblică oferă o direcție (*telos*) de urmat

Cum afirma MacIntyre, metoda tradiției are o direcție care se impune membrilor ei. Ea nu este dezinteresată. Astfel că este nevoie să descoperim direcția pe care ea o urmează. În cazul nostru vom analiza direcția de interpretare impusă de textul biblic, privind la pasaje reprezentative din Scriptură.

Așa cum vom observa în continuare, textul biblic promovează prin excelență o anumită morală. Acest lucru se desprinde în mod direct și indirect din conținutul Bibliei. De la Genesa la Apocalipsa, Dumnezeu are așteptări de natură morală. Prima poruncă dată omului o găsim în interdicția referitoare la *Pomul binelui și răului*. „Domnul Dumnezeu a dat omului porunca aceasta: „Poți să mănânci după plăcere din orice pom din grădină; dar din pomul cunoștinței binelui și răului să nu mănânci, căci în ziua în care vei mânca din el, vei muri negreșit” (Gen 2:16-17). Legea fundamentală a Vechiului Testament – *Decalogul* (Exod 20; Deut 5) conține legi morale. Textul afirmă că însuși Yahweh a rostit aceste porunci. „Atunci Dumnezeu a rostit toate aceste cuvinte, și a zis: ...” (Exod 20:1). Cărțile istorice, cărțile

20 Kelly McGonigal, *The Willpower Instinct: How Self-Control Works, Why It Matters, and What You Can Do to Get More of It*, New York, Avery, Penguin Group, 2011.

profetice și poetice accentuează moralitatea divină. Explicația biblică referitoare la apariția suferinței și a morții este ignorarea poruncii morale și ascultarea de *Șarpe*. „Vrășmășie voi pune între tine și femeie, între sămînța ta și sămînța ei. Aceasta îți va zdrobi capul, și tu îi vei zdrobi călcîiul” (Gen 3:15).

De asemenea, Noul Testament continuă să accentueze moralitatea. Ultima carte, Apocalipsa este străbătută de atenționări cu caracter moral pentru credincioși (Apoc 1:3;2:26;3:2,8,10;15-16;22:7,11-12, etc). Vorbind despre finalul istoriei și judecata divină, autorul ultimei cărți din Biblie scrie că cei credincioși au biruit respectând un anumit comportament moral: „Ei l-au biruit, prin sîngele Mielului și prin cuvîntul mărturisirii lor, și nu și-au iubit viața chiar pînă la moarte.... Și balaurul, mîniat pe femeie, s’a dus să facă război cu rămășița seminței ei, cari păzesc poruncile lui Dumnezeu, și țin mărturia lui Isus Hristos (Apoc 12:11,17).

Iar în Apocalipsa 14:12 credincioșii sunt încurajați să persevereze în ascultare. „Aici este răbdarea sfinților, cari păzesc poruncile lui Dumnezeu și credința lui Isus.” Despre reunirea credincioșilor cu Hristos, autorul spune: „Să ne bucurăm, să ne veselim, și să-i dăm slavă! Căci a venit nunta Mielului; soția Lui s’a pregătit, și i s’a dat să se îmbrace cu in supțire, strălucitor, și curat.” - (Inul subțire sînt faptele neprihănite ale sfinților)” (Apocalipsa 19:7-8). Vrednicia credincioșilor care formează mireasa și soția Mielului este dată de faptele bune.

Despre accentul pus în textul biblic pe moralitate vom vorbi în secțiunile următoare. Am observat că textele biblice analizate mai sus și altele pe care le vom prezenta în continuare în studiul nostru, arată că de la Genesa – prima carte a Bibliei și până la Apocalipsa – ultima carte, există o perspectivă unitară și coerentă cu referire la tipul de moralitate.

Dovezi biblice care susțin veridicitatea tradiției creștine

În continuare dorim să prezentăm câteva dovezi care vin în sprijinul autenticității, a relevanței tradiției biblice creștine. În cartea Deuteronom 4:1-8 sunt prezentate trei dovezi care recomandă narațiunea biblică ca text normativ pentru comportamentul și existența umană.

Deuteronomul repovestește istoria pribegiei lui Israel prin pustie și legământul încheiat cu Yahweh. Este o recapitulare a momentelor importante din viața comunității. Pasajul amintit mai sus menționează cel puțin

trei argumente care susțin importanța și autenticitatea Legii lui Moise pentru credincios. Este vorba despre: a) înțelepciunea deosebită pe care o obține credinciosul care își însușește aceste porunci, b) intervenția miraculoasă a lui Dumnezeu în viața credinciosului, văzută în prezența și puterea divină care îl asistă, și c) corectitudinea legilor prezentate în textul sacru, dovedită prin descrierea pe care o face realității și experienței umane. În continuare le vom prezenta mai în detaliu.

Înțelepciunea oferită de Scriptură

O dovadă a relevanței textului sacru este înțelepciunea deosebită pe care o oferă credinciosului poruncile Scripturi. Despre importanța acestor porunci vorbește Deuteronom 4:5-6. Moise afirmă că aceste legi i-au fost revelate de Dumnezeu: „Iată, v'am învățat legi și porunci, cum mi-a poruncit Domnul, Dumnezeul meu, ca să le împliniți în țara pe care o veți lua în stăpânire.” Iar respectarea acestor legi revelate de Dumnezeu și comunicate prin Moise promit înțelepciune credinciosului. „Să le păziți și să le împliniți; căci aceasta va fi înțelepciunea și priceperea voastră înaintea popoarelor, cari vor auzi vorbindu-se de toate aceste legi și vor zice: „Acest neam mare este un popor cu totul înțelept și priceput!” Alte popoare vor constata că Israel este un popor înțelept, datorită respectării acestor porunci divine.

Acest lucru a fost confirmat de istoria lui Israel, care pe de o parte a fost persecuată încă din Evul Mediu și până în perioada modernă, tocmai pe motivul că evreii împrăștiati în mai multe țări au obținut poziții respectabile și de autoritate în societate.²¹

Intervenția divină miraculoasă în viața comunității

Altă dovadă în susținerea autenticității textului biblic are de a face cu intervenția lui Dumnezeu în viața credinciosului, văzută în prezența și puterea divină care îl asistă. Despre acest lucru vorbește Deuteronomul 4:7, unde Moise arată că Israel a experimentat prezența lui Dumnezeu într-un mod unic. „Care este, în adevăr, neamul acela așa de mare încât să fi avut pe dumnezeii lui așa de aproape cum avem noi pe Domnul, Dumnezeul nostru, ori de câte ori Îl chemăm?”

21 Martin Gilbert, *The Routledge Atlas of Jewish History*, Psychology Press, 2003, pp. 1-12.

Însuși Yahweh le reamintește evreilor că au fost susținuți miraculos din Egipt și până la Muntele Sinai: „Ați văzut ce am făcut Egiptului, și cum v'am purtat pe aripi de vultur și v'am adus aici la Mine" (Exo 19:4). De asemenea Yahweh reamintește evreilor despre protecția divină de care au avut parte. „Moise a chemat pe tot Israelul și le-a zis: „Ați văzut tot ce a făcut Domnul sub ochii voștri, în țara Egiptului, lui Faraon, tuturor supușilor lui, și întregii lui țări: marile încercări pe cari ți le-au văzut ochii, minunile și semnele acelea mari (Deuteronom 29:2-3)." În discursurile din Câmpiile Moabului, Moise îi aduce aminte lui Israel că a fost hrănit vreme de 40 de ani în pustie, un popor care număra peste 2,5 milioane de oameni.

Adu-ți aminte de tot drumul pe care te-a călăuzit Domnul, Dumnezeul tău, în timpul acestor patruzeci de ani în pustie, ca să te smerească și să te încerce, ca să-ți cunoască pornirile inimii și să vadă dacă ai să păzești sau nu poruncile Lui. Astfel, te-a smerit, te-a lăsat să suferi de foame, și te-a hrănit cu mană, pe care nici tu n'oi cunoșteai și nici părinții tăi n'oi cunoscuseră, ca să te învețe că omul nu trăiește numai cu pâine, ci cu orice lucru care iese din gura Domnului trăiește omul. Haina nu ți s'a învechit pe tine, și nici nu ți s'au umflat picioarele, în timpul acestor patruzeci de ani (Deut 8:2-4).

Despre prezența divină în viața credinciosului vorbește și cartea Iosua, cu referire la trecerea Iordanului și la cucerirea Canaanului de către Israel. Yahweh îi oferă lui Israel o dovadă imediată în sprijinul promisiunii cuceririi Canaanului, care reprezenta o mare provocare pentru evrei care erau mult inferiori canaanitilor, numeric și militar. „Iosua a zis copiilor lui Israel: „Apropiați-vă, și ascultați cuvintele Domnului, Dumnezeului vostru." Iosua a zis: „Prin aceasta veți cunoaște că Dumnezeul cel viu este în mijlocul vostru, și că va izgoni dinaintea voastră pe Cananiți..." (Ios 3:9-10). Le este oferită apoi o dovadă imediată, pe care evreii urma să o experimenteze la trecerea Iordanului. „De îndată ce preoții cari duc chivotul Domnului, Dumnezeului întregului pământ, vor pune talpa piciorului în apele Iordanului, apele Iordanului se vor despica în două..." (Ios 3:13)." Experiența lui Israel este descrisă în Iosua 3:15-16. „Cînd preoții, cari duc chivotul, au ajuns la Iordan, și cînd li s'au muiat picioarele în marginea apei... apele cari se pogoră din sus s'au oprit, și s'au înălțat grămadă, la o foarte mare depărtare de lângă cetatea Adam, care este lângă Țartan; iar cele ce se pogorau spre marea cîmpiei, care este marea Sărată, s'au scurs de tot. Poporul a trecut în fața Ierihonului."

Yahweh îi încuraja pe evrei să testeze promisiunile Lui, oferindu-le ca dovadă intervențiile miraculoase din experiența lor. Faptul că eveii au trecut Iordanul ca pe uscat era o confirmare a promisiunii că vor cuceri cetățile din Canaan.

Corectitudinea legilor date de Yahweh

O a treia dovadă are de a face cu modul corect de descriere a realității vieții, de către textul biblic. Despre corectitudinea legilor date de Yahweh lui Israel, vorbește Deuteronom 4:8-9, folosind o întrebare retorică, ce conține în ea răspunsul. „Și care este neamul acela așa de mare încât să aibă legi și porunci așa de drepte, cum este toată legea aceasta pe care v’o pun astăzi înaintea?” (Deut 4:8). Textul are pretenția că dreptatea și corectitudinea legilor din cărțile lui Moise este superioară celorlalte coduri morale prezentate în alte tradiții.

Din acest motiv, Moise avertizează poporul să nu uite experiențele cu Yahweh, să respecte cu atenție învățăturile date și să îi învețe și pe urmași aceste legi. „Numai, ia seama asupra ta, ... ca nu cumva să uiți lucrurile pe cari ți le-au văzut ochii, și să-ți iasă din inimă; fă-le cunoscut copiilor tăi și copiilor copiilor tăi.”

Blaise Pascal susținea că Biblia este singurul text care explică fără rest natura căzută a omului.²² Ea explică fără rest de ce uneori omul este înger iar alte ori este demon. Pavel vorbește despre tensiunile care intervin între libertatea voinței umane, natura căzută și incapacitatea omului de a se ridica la standardele morale așteptate. Acest lucru se observă clar dacă studiem textul biblic.

În Romani 7 Pavel observă: „Găsesc dar în mine legea aceasta: când vreau să fac binele, răul este lipit de mine... O, nenorocitul de mine! Cine mă va izbăvi de acest trup de moarte (Rom 7:21,24)? Pavel vine și cu explicația referitoare la robia voinței. „Mulțămiri fie aduse lui Dumnezeu, prin Isus Hristos, Domnul nostru!... Astfel dar, cu mintea, eu slujesc legii lui Dumnezeu; dar cu firea pămîntească, slujesc legii păcatului (Rom 7:25).” Din punctul lui de vedere, lucrarea ispășitoare a lui Hristos este soluția pentru omul căzut.

²² Blaise Pascal, *Pensées*, Mineola, New York: Dover Publications, 2003, pp. 14-47. Vezi și Blaise Pascal, *Pensées*, Copyright © Jonathan Bennett 2017, pp. 1-58, din Blaise Pascal – *Pensées* - Early Modern Texts, din www.earlymoderntexts.com/assets/pdfs/pascal1660. Accesat 04 aug 2023.

Legea lui Moise ca paradigmă morală

Dacă analizăm textul Vechiului și Noului Testament vom putea observa că legea lui Moise nu a fost valabilă doar pentru o anumită perioadă istorică. Vom arăta că învățăturile morale din aceste cărți sunt considerate normative și în perioadele istorice care au urmat după Moise. Aceleași legi se impun în cartea Iosua, în vremea monarhiei în perioada lui David și Solomon, dar și după reîntoarcerea din Exilul Babilonian, în cărțile Ezra și Neemia. Legea lui Moise a continuat ca paradigmă spirituală și în perioada Noului Legământ, după cum vom vedea mai jos.

Despre normativitatea acestor legii, Moise însuși insistă în discursul de pe Câmpiile Moabului. „Acum, Israele, ascultă legile și poruncile pe cari vă învăț să le păziți. Împliniți-le, pentruca să trăiți, și să intrați în stăpînirea țării pe care v’o dă Domnul, Dumnezeul părinților voștri. *Să n’adăugați nimic la cele ce vă poruncesc eu, și să nu scădeți nimic din ele; ci să păziți poruncile Domnului, Dumnezeului vostru, așa cum vi le dau eu* (Deuteronom 4:1-2 - italicile introduse de autor).”

Deși modul de adresare al lui Moise pare a fi arogant, totuși vom observa că Moise este prezentat în Vechiul Testament ca unicul profet ce face de cunoscut lui Israel poruncile Domnului.

Autoritatea delegată lui Moise de către Yahweh este descrisă și în Deuteronom 6:1-2. Moise spune: „*Iată poruncile, legile și rînduielile pe cari a poruncit Domnul, Dumnezeul vostru, să vă învăț să le împliniți în țara pe care o veți lua în stăpînire; ca să te temi de Domnul, Dumnezeul tău, păzind, în toate zilele vieții tale, tu, fiul tău, și fiul fiului tău, toate legile și toate poruncile Lui pe cari ți le dau, și să ai zile multe.*”

Despre unicitatea lui Moise ca purtător de cuvânt pentru poporul ales, citim în Exod 33:11a. „Domnul vorbea cu Moise față în față, cum vorbește un om cu prietenul lui.” Unicitatea lui Moise între prorocii lui Israel este înregistrată și la moartea acestuia. „În Israel nu s’a mai ridicat prooroc ca Moise, pe care Domnul să-l fi cunoscut față în față” Deut 34.10.

Cum spuneam, normativitatea legii lui Moise a continuat și după moartea lui. Aceeași tradiție a fost transmisă și generației următoare, în vremea lui Iosua. Yahweh îi poruncește lui Iosua, urmașul lui Moise, să respecte aceeași lege.

Întărește-te numai, și îmbărbătează-te, lucrînd cu credincioșie după toată legea pe care ți-a dat-o robul Meu Moise; nu te abate dela ea nici

la dreapta nici la stînga, ca să izbutești în tot ce vei face. Cartea aceasta a legii să nu se depărteze de gura ta; cugetă asupra ei zi și noapte, căutînd să faci tot ce este scris în ea; căci atunci vei izbîndi în toate lucrările tale, și atunci vei lucra cu înțelepciune” (Iosua 1.7-8).

Autoritatea Legii lui Moise a continuat și în perioada monarhiei. Ultimele cuvinte ale regelui David pentru fiul său Solomon insistau pe respectarea acestor legi. „Păzește poruncile Domnului, Dumnezeului tău, umblînd în căile Lui, și păzind legile Lui, poruncile Lui, hotărîrile Lui și învățăturile Lui, după cum este scris în legea lui Moise, ca să izbutești în tot ce vei face și ori încotro te vei întoarce” (1Regi 2:3).

Autorul cărții 2 Regi scrie că pedeapsa lui Israel a venit pentru că nu a respectat legea aceasta. „N’au vrut să știe de legile Lui, de legămîntul pe care-l făcuse cu părinții lor, și de înștiințările pe cari li le dăduse. S’au luat după lucruri de nimic, și ei înșiși n’au fost decît nimic, și după neamurile în mijlocul cărora trăiau, măcar că Domnul le poruncise să nu se ia după ele” (2Regi 17:15).

Și după reîntoarcerea din Exil, evreii au respectat legea lui Moise, ca paradigmă de comportament moral și religios. Reforma din secolul al V-lea inițiată de Ezra și Neemia a avut ca bază această lege. Reformatorul Neemia recunoștea că Exilul a fost consecința neascultării de legea lui Moise. „Te-am supărat, și n’am păzit poruncile Tale, legile și orînduirile, pe cari le-ai dat robului Tău Moise” (Neemia 1:7). El se baza pe promisiunile din această lege pentru revitalizarea comunității după Exil.

Adu-Ți aminte de cuvintele acestea pe cari le-ai dat robului Tău Moise să le spună: „Cînd veți păcătui, vă voi risipi printre popoare; dar dacă vă veți întoarce la Mine, și dacă veți păzi poruncile Mele și le veți împlini, atunci, chiar dacă veți fi izgoniți la marginea cea mai depărtată a cerului, de acolo vă voi aduna și vă voi aduce iarăș în locul pe care l-am ales ca să locuiască Numele Meu acolo (Neemia 1:7-8).

Din textele analizate, am înțeles că Legea lui Moise a rămas norma conduitei morale a lui Israel și după reîntoarcerea din Exil. Cartea Maleahi se încheie cu o avertizare pentru respectarea aceeași legi. „Aduceți-vă aminte de legea lui Moise, robul Meu, căruia i-am dat în Horeb, rînduieli și porunci, pentru tot Israelul (Maleahi 4.4)!” Profetul îndeamnă comunitatea postexilică a lui Israel la respectarea Legii lui Moise.

Am înțeles că dimensiunea morală prescrisă de Legea lui Moise este reiterată și impusă în diferite perioade ale istoriei lui Israel. Autorul Psalmului 1 îl laudă pe cel care se conformează moralei prescrise în legea lui Moise. „Ferice de omul care nu se duce la sfatul celor răi, nu se oprește pe calea celor păcătoși, și nu se așează pe scaunul celor batjocoritori! Ci își găsește plăcerea în Legea Domnului, și zi și noapte cugetă la Legea Lui! El este ca un pom sădit lângă un izvor de apă, care își dă rodul la vremea lui, și ale cărui frunze nu se veștejesc: tot ce începe, duce la bun sfârșit (Ps 1:1-3).

Tradiția biblică și revelația

Ne întrebăm dacă există argumente care să susțină că Dumnezeu a comunicat cu omul? Cei contestă revelarea de Sine a lui Dumnezeu, susțin că ipoteza nu este verificabilă. În continuare vom arăta că există indicii care susțin această ipoteză.

La începutul secolului al XX-lea cercetătorii au încercat să dovedească faptul că fiecare om se naște cu un sentiment religios. Despre acest lucru vorbește Rudolf Otto în cartea sa intitulată: „Sacrul” (în original – *Die Heilige*).²³ Otto încearcă să scoată în evidență o serie de trăiri de tipul *Mysterium Tremendum*, atunci când omul experimentează sacral – o realitate diferită de cea imediată.

Acest studiu a fost continuat de cercetătorul de origine română, Mircea Eliade, specialist în istoria religiilor. El folosește termenul *hierofanie* pentru a descrie manifestarea unei experiențe religioase.²⁴ A studiat mai multe comunități umane primitive din Australia, India și a ajuns la concluzia că există un sentiment religios adânc imprimat în ființa omului. Din cercetările celor doi amintiți mai sus, rezultă că sentimentul religios este parte din *hard*-ul ființei umane nu din *soft*-ul său, dacă putem folosi un limbaj din domeniul computerelor. Experiența religioasă este considerată o realitate ontologică a ființei umane.

Contestarea Bibliei ca text normativ în probleme de morală

Cei care contestă rolul textului biblic în comportamentul moral al omului aduc ca argument faptul că toate popoarele au mitologii care au oferit la un moment dat o explicație legată de relația omului cu divinitatea. Omul

23 Rudolf Otto, *The Idea of the Holy*, New York, Oxford University Press, 1958, pp. 12-49.

24 Mircea Eliade, *Sacral și profanul*, București, Editura Humanitas, 2013, pp. 19-53, 88-121.

e o ființă religioasă. Din acest motiv el a căutat să explice lumea la nivelul cunoștințelor pe care le avea în acel timp. În prezent unele realități pot fi explicate științific, așa că ar trebui să renunțăm la explicațiile mitologice. Din punctul unora de vedere textul biblic intră în această categorie a mitului.

Însă pe de altă parte unii afirmă că mitologiile sunt necesare și în prezent pentru a explica viața și pt a face viața suportabilă. Gabriel Liiceanu explica în cartea sa *Isus al meu*,²⁵ că oamenii trebuie să aibă un dumnezeu mitologic, deoarece în caz contrar s-ar ucide unii pe alții. Însă din punctul lui de vedere aceste mituri ascund un sambure mai mare sau mai mic de adevăr. El acceptă ca istorică persoana lui Isus Hristos și comportamentul Său moral exemplar, care a devenit model pentru lumea occidentală. Însă consideră că narațiunea biblică nu trebuie interpretată literal, istoric. Biblia ar trebui să se limiteze strict la dimensiunea morală a existenței umane, fără să fie luate în serios informațiile pe care ea le conține din domeniul istoriei, geografiei, etc. Vom observa că această perspectivă, susținută de mulți în postmodernitate are neajunsuri majore.

În acest caz se ridică întrebarea: E tot una dacă ce credem e mitologie sau realitate? Sigur că răspunsul este: Nu! De ce? Pentru că în diferite circumstanțe, presiunile societății îl vor determina pe individ să renunțe principiile morale din Scriptură – dacă acestea se bazează pe mitologie. Omul va renunța la acea morală care îi va afecta unele drepturi, avantaje sau îi pune în pericol viața.

Istoricul Tom Holland susținea că mitologia din textul biblic ascunde în spate adevăr. Pe de altă parte istoricul amintit susținea că a crede mitologia înseamnă să crezi ceva ce nu poți să verifici. Omul este forțat să fie mistic spunea Holland. Credința e inevitabilă pt existența umană.

Holland susține că autenticitatea narațiunii biblice este demonstrată și de multe dovezi istorice. Textul biblic a stat la baza civilizației occidentale: Nu la întâmplare în Europa a apărut știința, cultura, muzica, etc., civilizația de râvnit pentru toate civilizațiile.²⁶ În același fel Patapievici afirma că Europa este un dar al creștinismului, cum Egiptul este un dar al Nilului.

25 Gabriel Liiceanu, *Isus al meu*, București, Editura Humanitas, 2020. Vezi „Isus al meu: O conversație cu Gabriel Liiceanu”-YouTube www.youtube.com › watch May 19, 2020 ... Dana Jalobeanu în dialog cu Gabriel Liiceanu despre o carte nou apărută: *Isus al meu* (Editura Humanitas, 2020). Accesat 4 august 2023.

26 Tom Holland – „Tom Holland On How Christianity Has Shaped Western Morality”, în www.youtube.com › watch, Dec 20, 2021, în „Dan Snow to talk about the ... and socialist values can be divorced from Christian teachings.” Accesat 4 august 2023.

Credibilitatea textului biblic ca sursă de cunoaștere istorică

Evanghelistul Luca susține istoricitatea narațiunii Scripturii (Luca 1:1-3). În Evangheliile Hristos ne oferă informații referitoare la lumea nevăzută – spirituală. El afirmă că Scriptura este mai credibilă decât dovezile materiale. În Pilda Bogatului și a lui Lazăr din Luca 16, Isus spune că bogatul ajuns în pedeapsa veșnică. Acolo el mediază pe lângă Avraam.

Bogatul a zis: „Rogu-te, dar, părinte Avraame, să trimiți pe Lazăr în casa tatălui meu; căci am cinci frați, și să le adeverească aceste lucruri, ca să nu vină și ei în acest loc de chin.” Avraam a răspuns: „Au pe Moise și pe proroci; să asculte de ei.” „Nu, părinte Avraame”, a zis el, „ci dacă se va duce la ei cineva din morți, se vor pocăi.” Și Avraam i-a răspuns: „Dacă nu ascultă pe Moise și pe proroci, nu vor crede nici chiar dacă ar învia cineva din morți (Luca 16:27-31).

Avraam spune că informațiile din Scriptură sunt de necontestat. Acestea sunt mai credibile decât minunile. După înviere Hristos îi spune lui Toma că a crede Scripturile este mai important decât a avea dovezi ca să crezi. „Tomo” i-a zis Isus, „pentru că M’ai văzut, ai crezut. Ferice de cei ce n’au văzut, și au crezut.” (Ioan 20:29). Isus se referea la evenimentele ce urmau să se întâmple, care au fost prezise de el cu referire la suferințele, moartea și învierea Sa.

Pericolul unei hermeneutici greșite în interpretarea textului biblic

Unul mare pericol din prezent la adresa creștinismului vine din interiorul lui. Este vorba despre efortul teologilor de a schimba metoda de interpretare clasică a textului sacru.

Vom specifica faptul că abia începând cu secolul al XVII-lea teologii au început să conteste interpretarea tradițională a Scripturii. Este vorba despre renunțarea la principiile fundamentale care au guvernat interpretarea biblică tradițională vreme de 3500 de ani, și înlocuirea lor cu reguli de interpretare discutabile, care încearcă să ignore istoricitatea și autoritatea Bibliei.

Textul care a modelat cultura și civilizația iudeo-creștină – cea mai avansată și de râvnit civilizație a lumii, este acum, fie dat la o parte, fie re-interpretat, răstălmăcit, ca să corespundă așteptărilor unor interpreți ce nu

mai țin cont de sensul textului stabilit de autorii biblici. Ei introduc presupuziții proprii subiective, impunând textului un sens străin de cel pe care îl găsim în narațiunea biblică.

Schimbarea de metodă se va dovedi a fi una dramatică în sensul că sunt puse în pericol valorile morale creștine tradiționale. Reamintim faptul că valorile civilizației actuale, inclusiv *drepturile omului* au apărut în context iudeo-creștin! Este ciudat că cei care aparțin și beneficiază de valorile acestei civilizații avansate, preluate din Scriptură, neagă acum valabilitatea și importanța acestui text.

Explicația schimbării paradigmei interpretative

Cei care susțin schimbarea de perspectivă în interpretarea textului sacru și implicit a moralei creștine tradiționale, afirmă că începând cu perioada Iluministă cercetarea modernă și postmodernă, promovează îndoiala față de explicațiile tradiționale, specifică filosofiei raționaliste.

Această îndoială a dus la rezultate pozitive în domeniul științei, a dat naștere la știința modernă și a eliminat dogme vechi susținute de lumea antică și medievală - tradiții care frâneau progresul societății. Ne referim la revoluțiile științei în domeniul fizicii, matematicii, chimiei, medicinei, biologiei, etc. În același context au urmat progrese importante în domeniul politicii, sociologiei, psihologiei, etc.

În contextul schimbărilor la scară largă, se pune întrebarea: De ce religia nu ar trebui să fie supusă unei revizuirii radicale cu scopul descătușării ei de dogme false care ar putea afecta libertatea și bunăstarea omului? În continuare vom încerca să oferim un răspuns la această întrebare.

Diferențe și asemănări dintre studiul religiei și celelalte domenii ale științei

Este nevoie să afirmăm că religia nu se încadrează în tiparele științelor exacte, și nici măcar din domeniul științelor sociale, deoarece ea operează cu realități ce nu pot fi testate în laborator. Este vorba despre noțiuni ca: Dumnezeu, suflet, îngeri, lume spirituală nevăzută. Textul biblic pretinde că ființele umane i-au fost comunicate realități spirituale prin descoperire divină, care este numită în teologie: *revelație*.

Aceste realități nu pot contestate pur și simplu pentru că nu pot testate în laborator. Pascal propune pariul faimos, care scoate în evidență ne-

voia de a paria în viață. Fie că vrem sau nu, viața ne duce, spre punctul final al existenței numit *moartea*.

Însă nu este o aventurare lipsită de sens. Omul se poate convinge de realitatea pe care o descrie Biblia. Așa cum afirmam mai sus, putem folosi în religie metode pe care le folosesc și științele exacte, cum ar fi metoda predicției sau metoda invenției. Fizica folosește predicția ca metodă de cercetare pentru a descoperi diferite legi ale universului, în timp ce matematica a inventat formule pentru a descrie spații cu mai multe dimensiuni. În același fel în religie putem folosi predicția, plecând de la fapte concrete pentru a testa informațiile oferite de textul biblic, referitoare la realități pe care nu le putem accesa cu ajutorul simțurilor. Iar invenția în religie, ne ajută să experimentăm realitățile spirituale la care face referire textul sacru. O asemenea invenție este rugăciunea. Ea reprezintă o pârghie care ne ajută să comunicăm cu lumea spirituală la care face referire narațiunea biblică.

Predicția ca metodă de studiere a revelației

Datorită faptului că religia operează un noțiuni care nu țin de lumea materială, în cercetarea fenomenului trebuie să folosim o metodă corespunzătoare. Însă unele din aceste metode se aplică și în științele exacte. Ne referim la metoda predicției folosită în Fizică pentru descoperirea unor legi. Această metodă poate fi aplicată și pentru înțelegerea fenomenului revelației. În domeniul fizicii, cercetătorii pleacă de la anumite fapte concrete, măsurabile, din realitatea înconjurătoare, propunând ipoteze (predicții) care îi ajută să descopere anumite legi.

De exemplu, Isaac Newton a descoperit legea gravitației observând un măr care a căzut din pom. Plecând de la acest fapt, Newton a presupus (a prezis) că pământul are o forță de atracție magnetică, ceea ce s-a și confirmat ulterior.²⁷

Lumea spirituală despre care vorbește textul biblic, nu poate fi verificată cu cele cinci simțuri. Pentru a cerceta realități ca: Dumnezeu, suflet, îngeri, etc., putem aplica metoda predicției, plecând de la realități sau fapte pe care le putem verifica. Pentru înțelegerea revelației susținută de textul biblic, cercetătorii pot apela la fapte concrete cum ar fi: istoria lui Israel așa cum este ea înregistrată în Vechiul Testament. Mai mult, cercetătorii con-

²⁷ William L. Harper, *Isaac Newton's Scientific Method: Turning Data Into Evidence about Gravity*, New York, Oxford University Press, 2011, pp. 1-19.

sideră că Isus Hristos a fost o persoană istorică, confirmată de documente. Toate aceste fapte pot fi folosite ca puncte de plecare în studierea revelației divine.

Autorul cărții Evrei vorbește despre mai multe etape istorice ale comunicării lui Dumnezeu cu omul. „După ce a vorbit în vechime părinților noștri prin prooroci, în multe rînduri și în multe chipuri, Dumnezeu, la sfîrșitul acestor zile, ne-a vorbit prin Fiul, pe care L-a pus moștenitor al tuturor lucrurilor, și prin care a făcut și veacurile” (Evrei 1:1-2). Înseamnă că apelând la istoria poporului Israel așa cum este prezentată în Vechiul Testament, putem obține informații despre comunicarea dintre Dumnezeu și Israel. De asemenea putem verifica informațiile oferite de Noul Testament și de Vechiul Testament referitoare la Persoana lui Isus Hristos.

Invenția ca metodă de studiu a revelației

Un alt mijloc de cercetare pentru cunoașterea revelației susținută de textul biblic este și invenția. Spneam să în afară de *predicție* folosită în cercetarea științifică mai există și *invenția* ca metodă. Cercetătorul inventează o serie de formule care îl vor ajuta să descopere anumite realități. El inventează pârghii care să îl ajute în descoperirea realităților pe care inițial, doar le presupune, iar ulterior se pot confirma ca adevărate.

Invenția este întâlnită în analiza matematică, unde se realizează construcții matematice care prezintă realități ale existenței în mai multe ordine. Ne referim în special la inventarea unor formule matematice, ca: ecuații de gradul întâi, doi, trei, etc. Aceste formule inventate descriu ordine ale existenței care pot avea una sau mai multe dimensiuni. Fiecărei formule matematice inventate de matematicieni, îi corespunde o anumită o anumită realitate. Despre acest lucru vorbea Blaise Pascal în cartea sa intitulată *Pense*. Funcția de gradul I ne ajută să construim linia.²⁸ Indiferent ce număr atașăm necunoscutei din funcția de gradul I, ea va rămâne întotdeauna o

28 Despre predicție și invenție în știință și religie vezi Blaise Pascal, *Pensées*, Mineola, New York, Dover Publications, 2003, pp. 1-13. Vezi și Blaise Pascal, *Pensées*, Copyright © Jonathan Bennett 2017, pp. 1-58, din Blaise Pascal – *Pensées* - Early Modern Texts, din www.earlymoderntexts.com/assets/pdfs/pascal1660. Accesat 04 aug 2023. Vezi H.R. Patapievici, „The ‘Pierre Duhem Thesis.’ A Reappraisal of Duhem’s Discovery of the Physics of the Middle Ages,” din Horia-Roman Patapievici - www.Academia.edu. Accesat 4 august 2023.

linie. Pentru a descrie o o lume bidimensională, matematicienii folosesc funcția de gradul II. Pentru a descrie realitatea tridimensională – spațială, avem nevoie de o funcție de gradul III, și așa mai departe.

Vorbind despre revelație ca mijloc de comunicare a lui Dumnezeu cu omul, susținută de Bibie, credinciosul poate inventa (construi) anumite pârghii care să îl ajute să aibă acces la lumea spirituală. Rugăciunea este un asemenea instrument care îl ajută pe credincios să acceseze lumea nevăzută. De fapt, Hristos i-a îndemnat și i-a învățat pe ucenicii Lui să se roage! Ne amintim de „Rugăciunea Tatăl Nostru” (Matei 6:9-12). Cel care se roagă va descoperi că nu vorbește singur. El intră în contact cu o lume spirituală.

Reconsiderarea istoricității textului sacru

În secolul al XVIII-lea, teologii liberali din perioada modernă au contestat istoricitatea textului sacru. Însă s-a constatat că există mari neajunsuri în acest tip de interpretare. Nu există unanimitate în ce privește istoria reconstituită de ei ca alternativă la istoria prezentată de textul biblic. Este adevărat că o mare parte dintre cercetătorii moderni au acceptat *Ipoteza Documentară* de compunere a primelor cinci cărți din Vechiul Testament, formulată de Julius Wellhausen în cartea sa *Prolegomena Istoriei lui Israel*, din 1878.²⁹

Însă printre cei care au contestat istoricitatea textului biblic, unii au manifestat rețineri față de alternativa propusă de reprezentanții Ipotezei Documentare. Așa că au apărut alte ipoteze referitoare la compunerea cărților lui Moise sau compunerea textului Vechiului Testament în general. Printre acestea vom aminti: *Critica formei*, *Metoda formării tradiției* etc. Sau putem vorbi despre propuneri radicale de compunere a textului biblic: *ipoteza fragmentelor*, care susține că Vechiul Testament s-a format din fragmente, nu din documente. Ar fi vorba despre fragmente ca: texte cosmogonice, narațiuni ale patriarhilor, etc., care au fost integrate ulterior de diferiți redactori, formând ceea ce noi cunoaștem în prezent ca Vechiul Testament.

O altă propunere este ipoteza complementelor, care combină ipoteza documentară cu ipoteza fragmentelor. Există de asemenea ipoteza unei singure redactări a Pentateuhului susținută de cercetătorii evrei Benno

29 Julius Wellhausen, John Sutherland Black, Allan Menzies, *Prolegomena to the History of Israel: With a Reprint of the Article Israel from the Encyclopaedia Britannica*, Edinburgh, Adam & Charles Black, 1885, pp. 1-13.

Jacob și Umberto Cassuto, dar și de teologi creștini occidentali ca R.N. Whybray. Avem și metoda orală de compunere a Pentateuhului susținută de Școala de la Upsala, etc.³⁰

Datorită diversității de ipoteze propuse, care uneori se contrazic între ele, a existat rețineră în rândul cercetătorilor. Aceste ipoteze s-au dovedit a fi subiective și nu există consens în rândul interpreților moderni. În ultima parte a secolului al XX-lea anumiți cercetători au renunțat la propunerile de reconstituire a istoriei textului sacru, revenind la reconsiderarea narațiunii biblice ca sursă istorică de cercetare (Hans Frei, N.T. Wright, etc.,).

Religia creștină și științele sociale

În prezent interpretarea Scripturii s-a îndepărtat de la metoda tradițională. Datorită concepției postmoderne despre lume și viață, se promovează toleranța maximă, cu prețul sacrificării unor principii și valori fundamentale în creștinism. Cei ce contestă metoda tradițională sunt încurajați să își exprime fără rețineri ipotezele proprii. Nu mai sunt criticați de eventualul reduccionism sau slăbiciuni ale ipotezelor propuse.

S-a renunțat la una din cele mai importante reguli tradiționale de interpretare, și anume: principiul armonizării textelor biblice cu mesajul întregii Scripturi. Contradicțiile sunt acceptate. S-a renunțat la ideea că există adevăr absolut! Filosoful Nietzsche afirma că adevărul este ca o monedă ale cărei fețe au fost șterse, și nimeni nu mai știe ce scria pe ele.³¹ Însă moneda este păstrată pentru că tradiția împărtășită de comunitate impune acest lucru.

Religia în general, și creștinismul în special, sunt privite ca parte integrantă a domeniului științelor sociale, excluzându-se dimensiunea supranaturală a ei. Însă științele sociale au apărut târziu, prin secolul al XIX-lea. Ele se deosebesc de științele exacte pentru că ipotezele pe care le propun sunt de multe ori subiective și contradictorii. De exemplu, în Psihologie

30 Whybray, R. N., „The Immorality of God: Reflections on Some Passages in Genesis, Job, Exodus and Numbers,” în *Journal for the Study of the Old Testament*, 72, Sheffield, JSOT Press, 1996, pp. 89-120.

31 Friedrich Wilhelm Nietzsche, *On Truth and Lies in a Nonmoral Sense*, CreateSpace Independent Publishing Platform, 2015. Vezi și Peter Bornedal, *Nietzsche's Naturalist Deconstruction of Truth: A World Fragmented in Late Nineteenth-Century Epistemology*, Lanham, London, New York, Lexington Books, 2020, p. 36.

avem mai multe modele științifice care se contrazic între ele. Amintim spre exemplificare modele propuse de Freud, Skinner, Jung, Mashlow, etc. Abraham Mashlow îl acuză pe Freud, pentru că îi tratează pe toți oamenii ca fiind obsedați de sex, atunci când explică natura umană.³²

Însă în ce privește religia, și în special tradiția Iudeo-Creștină, textul sacru pretinde a fi mesajul divin revelat oamenilor. În plus, textul biblic susține că Dumnezeu nu se contrazice în afirmațiile pe care le face în Scriptură. Înseamnă că modele interpretative care sfidează principiul revelației și al armonizării întregului mesaj biblic vor fi invalidate de interpretarea tradițională. Considerăm că ținând cont de observațiile făcute de noi în această lucrare vom reuși să păstrăm un echilibru sănătos între rațiune, libertatea individului și morala prescrisă de textul biblic.

Concluzii

În acest articol am vorbit despre tensiunea dintre libertatea umană, morală și interpretarea Scripturii. Tema este importantă deoarece este recunoscut faptul că textul Bibliei a conștientizat umanitatea în legătură cu valorile umane promovate în civilizația modernă: libertate umană, drepturile omului, împărțirea puterilor în stat, egalitatea dintre sexe, libertatea de exprimare, etc.

Am arătat că schimbarea de paradigmă în interpretarea textului biblic a produs modificări în înțelegerea libertății individului și a valorilor umane. În postmodernism s-a produs o criză profundă în înțelegerea valorilor morale creștine. Deconstructivismul a influențat majoritatea domeniilor vieții. Există o tensiune între libertatea individuală și morală. Am recunoscut că regulile de comportament moral sunt privite ca o limitare a libertății umane.

Am observat factorii care au contribuit la apariția crizei morale în societatea occidentală, și care ulterior au dus la schimbarea modului de înțelegere a libertății umane. Ne-am folosit de cartea lui Alasdair MacIntyre, intitulată „*Trei versiuni rivale în investigarea moralei*,” care vorbește despre cele trei metode folosite în studierea moralei de-a lungul istoriei. Este vorba despre: *Metoda Tradiției*, *Metoda Rațiunii* – din perioada Modernă, și

32 Cyrus Rohani, Behrooz Sabet, eds., *Winds of Change: The Challenge of Modernity in the Middle East and North Africa*, London, Saqi Books, 2019. Vezi capitolul 1 intitulat: „Towards a Discursive Framework of Change.”

Metoda Puterii – a impunerii forței – din perioada Postmodernă. Am căutat să arătăm că metoda tradiției de cercetare atât în domeniul moral cât și în interpretarea Scripturii rămâne interpretarea corespunzătoare.

Am prezentat neajunsurile metodei moderne și a metodei postmoderne. Concluzia noastră a fost că metoda tradiției de abordare a moralității și a interpretării textului biblic este cea corespunzătoare, deoarece ea consideră că rațiunea gândește corect când nu caută să fie neutră sau dezinteresată, ci participă la o anumită comunitate, printr-un angajament total. Referitor la pretenția textului biblic ca fiind revelat, l-am amintit pe Rudolf Otto care susține prezența sacrului în existența umană și pe Mircea Eliade care folosește termenul *hierofanie*, pentru a descrie experiențarea sacrului.

Am contestat efortul de schimbare a metodei tradiționale de interpretare a textului biblic, care a guvernat interpretarea biblică tradițională vreme de 3500 de ani, și înlocuirea ei cu metode discutabile, care încearcă să ignore istoricitatea impusă de text și autoritatea Bibliei. Considerăm că ținând cont de observațiile făcute în lucrarea noastră, se poate păstra un echilibru corespunzător între rațiune, libertatea individului și morala prescrisă de textul biblic, susținută în tradiția creștină.

Bibliografie

Surse primare:

- *BIBLIA SAU SFANTA SCRIPTURA A VECHIULUI ȘI NOULUI TESTAMENT*, traducerea Dumitru Cornilescu, revizuită ortografic, Societatea Biblică din România, Ediția a II-a, 2009.

Surse secundare:

- BERNSTEIN, Richard B., *The Founding Fathers Reconsidered*, Oxford University Press, 2009.
- BORNEDAL, Peter, *Nietzsche's Naturalist Deconstruction of Truth: A World Fragmented in Late Nineteenth-Century Epistemology*, Lanham, London, New York, Lexington Books, 2020.
- DAWSON, Christopher, *The Crisis of Western Education (The Works of Christopher Dawson)*, New York, Sheed and Ward Press, 1998, (2010)
- DAWSON, Christopher, *Understanding Europe (The Works of Christopher Dawson)*, CUA Press, 2009.

- DI LEO, Jeffrey R., ed., *Dead Theory: Derrida, Death, and the Afterlife of Theory*, London, Oxford, New York, Bloomsbury Publishing, 2016.
- DOBREA-ANTONEL, Marius, „Privire asupra Constituției Americane și a celei Europene,” în *Revista Națională de Drept*, Nr. 9-10, 2010.
- “Deconstruction.” *Encyclopedia Britannica*, 27 May. 2023, <https://www.britannica.com/topic/deconstruction>. Accesat 3 iulie 2023.
- LIICEANU, Gabriel, *Isus al meu*, București, Editura Humanitas, 2020.
- LIICEANU, Gabriel, „Isus al meu: O conversație cu Gabriel Liiceanu” -YouTube www.youtube.com › watch May 19, 2020. Accesat 4 august 2023.
- ELIADE, Mircea, *Sacrul și profanul*, București, Editura Humanitas, 2013.
- GILBERT, Martin, *The Routledge Atlas of Jewish History*, Psychology Press, 2003.
- GRAMS, Rollin, „MacIntyre’s Three Rival Versions of Moral Enquiry,” Lecture Delivered at the *Oxford Centre for Mission Studies*, Oxford England, 19 June, 2001.
- GREGG, Gary L., Mark David Hall, *America’s Forgotten Founders, Second Edition*, Simon and Schuster, 2012.
- HARPER, William L., *Isaac Newton’s Scientific Method: Turning Data Into Evidence about Gravity*, New York, Oxford University Press, 2011.
- HOBBS, Thomas, *Hobbes’s Leviathan. Reprinted from the Edition 1651*, Oxford, Clarendon Press, 1909.
- HOLLAND, Tom, *Dominion (50th Anniversary Edition): The Making of the Western Mind*, Little, Brown Book Group, 2023.
- HOLLAND, Tom, „Tom Holland On How Christianity Has Shaped Western Morality”, în www.youtube.com › watch, Dec 20, 2021. Accesat 4 august 2023.
- MACINTYRE, Alasdair, *Three Rival Versions of Moral Enquiry*, Notre Dame, University of Notre Dame Press, 1990.
- MCGONIGAL, Kelly, *The Willpower Instinct: How Self-Control Works, Why It Matters, and What You Can Do to Get More of It*, New York, Avery, Penguin Group, 2011.
- NIETZSCHE, Friedrich Wilhelm, *On Truth and Lies in a Nonmoral Sense*, CreateSpace Independent Publishing Platform, 2015.
- OTTO, Rudolf, *The Idea of the Holy*, New York, Oxford University Press, 1958.

- PASCAL, Blaise, *Pensées*, Mineola, New York, Dover Publications, 2003.
- PASCAL, Blaise, *Pensées*, Copyright © Jonathan Bennett 2017, www.earlymodern texts.com/assets/pdfs/pascal1660. Accesat 04 aug 2023.
- PATAPIEVICI, H.R., *Omul recent: o critică a modernității din perspectiva întrebării «Ce se pierde atunci când ceva se câștigă?»*, București, Humanitas, 2002.
- PATAPIEVICI, H.R., “The ‘Pierre Duhem Thesis.’ A Reappraisal of Duhem’s Discovery of the Physics of the Middle Ages,” din www.Academia.edu. Accesat 4 august 2023.
- Von RAD, Gerhard, *Old Testament Theology*, Volumul 2, Oliver and Boyd, 1962.
- ROHANI, Cyrus, Behrooz Sabet, eds., *Winds of Change: The Challenge of Modernity in the Middle East and North Africa*, London, Saqi Books, 2019.
- WELLHAUSEN, Julius, John Sutherland Black, Allan Menzies, *Prolegomena to the History of Israel: With a Reprint of the Article Israel from the Encyclopedia Britannica*, Edinburgh, Adam & Charles Black, 1885.
- WHYBRAY, R. N., “The Immorality of God: Reflections on Some Passages in Genesis, Job, Exodus and Numbers”, în *Journal for the Study of the Old Testament*, 72, Sheffield: JSOT Press, 1996.